

Академик Божица ИВАНОВИЋ

АКАДЕМИК ПЕТАР ВЛАХОВИЋ И ЈУГОСЛОВЕНСКА АНТРОПОЛОГИЈА

У другој половини двадесетог вијека југословенску антропологију, особито етничку, обиљежио је доктор Петар Влаховић, професор ентологије и оснивач антропологије на Филозофском факултету Београдског универзитета и дугогодишњи предсједник Антрополошког друштва Југославије.

Вријеме школовања и студирања етнологије на тада чувеном Филозофском факултету и код познатих професора у Београду, као и вријеме стручног, педагошког стасавања и научног стварања Петру Влаховићу није било особито наклоњено, као ни његовој генерацији – односно првим генерацијама послје Другог свјетског рата, без обзира на послјератни ентузијазам и полет у обнови и развоју ратом опустошене земље, убрзаном развоју високошколског образовања и научноистраживачког рада.

Прве поратне године, године Петровог студирања, у Југославији биле су под директним утицајем Совјетског Савеза, а југословенска наука под снажним присуством совјетске науке и њене централистичке, марксистичко-лењинистичке идеологије. Тада у Совјетском Савезу, у биолошким наукама, протиче жесток обрачун између представника званичне науке, с једне стране, и заступника хромозомске теорије наслеђности, с друге стране; обрачун који је имао и оставио снажан одраз на нашу биолошку науку, свакако, и на антропологију – као њену дисциплину. У оновременој совјетској биолошкој науци наметана је теза о наслеђности стечених особина, а одбацивано и негирано учење о хромозомима као носиоцима наслеђних особина, пошто је оно, од официјелне науке, означено идеалистичким и схоластичким учењем. Лисенко, представник званичне науке, у једном од бројних реферата саопштио је: „У Совјетском Савезу људи се не рађају. Рађају се организми. А људе ми градим, и стварамо од њих трактористе, мотористе, академике, научнике и тако даље. То чинимо без икакве ђаволске идеологије коју називају генетиком и њеном реакционарном теоријом о наслеђу”.

Тадашња биолошка наука у Југославији, као и у СССР-у, глорификује Лисенку и форсира његову теорију о доминацији спољашњих фактора, а

минимизира наслѣдње факторе, до негирања. О томе најбоље говори Зборник реферата са научног скупа „*О сѣтању у биолошкој науци*” објављен у Београду, 1948. године.

Дуго и предуго послје Другог свјетског рата југословенска антропологија, нарочито етничка, била је оптерећена и тиме што је, наводно, она дала основу за злогласну расистичку теорију, а тиме и за сва зла нацизма. Подуго се у нашој антрополошкој науци задржало, нарочито у палеантропологији, схватање да раса представља индивидуално-типолошки појам и да је раса сума индивидуа, и да оне, индивидуе, својом морфологијом, анатомијом и физиологијом одражавају расни састав.

Дуго се, такође, у нашој антрополошкој науци систематика човјека разматрала независно од таксономије укупног живог свијета, чак и на биолошким факултетима који су тек недавно прихватили антропологију као биолошку науку. Југословенску антрополошку науку у вријеме Петровог школовања заплуснуле су бројне таксономске схеме, које се, углавном, могу сврстати у двије групе и то: Јархо-Дебецева Совјетска школа (европеиди, негроиди и монголоиди) и Хрдличкова са англосаксонског говорног подручја (кавказоиди, негроиди и монголоиди).

Убрзо послје дипломирања на Београдском универзитету Петар Влаховић поћи ће на специјализацију код професора Божа Шкерља, тада свјетски познатог научника, а у Југославији гласовитог и чувеног антрополога, који је основао у Љубљани Институт за антропологију и организовао студије из антропологије: први институт и прва катедра, односно Одсјек за антропологију у Југославији и то на Биолошком, сада Биотехничком факултету Универзитета у Љубљани. Искусни др Шкерљ, школован у најпознатијим антрополошким школама у Европи, познат је по својим радовима из више области антропологије: физичке антропологије (онтогенезе школске омладине Словеније); конституциологије (самототипови и изучавање конституције као вектора тјелесне грађе); антропогенезе (мислећи двоножац, расни проблеми); антрополошка методска и практична антропологија. Шкерљева школа у Љубљани ће, педесетих година двадесетог вијека, постати прва и једина школа која ће дати прве школоване антропологе у ондашњој Југославији (З. Долинар, В. Бродар, А. Погачник, М. Штефанчић, Т. Томазо-Равник). Напоредо са школовањем антрополога на Љубљанском универзитету ће специјализирати водећи антрополози из свих ондашњих република и покрајина Југославије, међу којима је најдуже остао и био најзапаженији Петар Влаховић. Он ће у Љубљани, поред професора Шкерља, савладати основне антрополошке методике, принципе етничке антропологије и упознати онвремена достигнућа у антрополошкој науци, што ће бити од огромног значаја за даље Петрове специјализације, у водећим школама и код познатих антрополошких ауторитета: у Кини (двје године, код чувеног професора у Пекингу др Реј Цен Цуна); у СССР-у (В. В. Буњак; В. П. Алексеев); у Пољској (Јан Чекановски, Wokroj, А. Малиновски); Чехословачкој (И. Фетер, И.

Suchy) и др. Петар Влаховић ће за вријеме студијског боравка у Љубљани код др Божа Шкерља постати његов блиски сарадник и искрени пријатељ све до краја Шкерљова живота, а последице његове изненадне смрти, у напону стваралаштва, наставити и продужити професоров рад на развоју антрополошког друштва и антрополошке науке у Југославији, па и шире.

Вишедеценијски допринос професора Петра Влаховића југословенској антрополошкој науци најбоље се може сагледати праћењем развоја Антрополошког друштва Југославије и његове пенетрације; оснивањем и уређивањем антрополошких публикација; организовањем научних скупова; формирањем и предавањем антропологије на Филозофском факултету у Београду, писањем удбеника и приручника, популаризацијом антрополошке науке и кроз богати стваралачки опус – што се најбоље види из његове обимне библиографије.

1

Антрополошко друштво Југославије (АДЈ) основано је стотинак година последице формирања антрополошких друштава у Европи (у: Француској, 1859; Енглеској, 1863; Русији, 1864; Њемачкој и Аустрији, 1869; Италији, 1871; Пољској, 1874), која су имала огромни значај у развоју антропологије у својим земљама и сусједним регионима.

Антрополошко друштво Југославије основано је 1959. године, уз солидне дуге припреме, интензивираним током (претходне) 1958. и одржане Антрополошке конференције те године у Љубљани; на којој је проф. Шкерљ изложио програмску оријентацију Друштва. Претходна конференција (одржана 24. и 25. новембра 1956) је разматрала: (1) О раду у антропологији; (2) О задацима и организацији; (3) Школовање антрополога; (4) Припрема резолуције. Оснивачка скупштина АДЈ одржана је следеће – 1959, у Београду, и њу су организовали Божо Шкерљ, Живојин Гавриловић и Петар Влаховић, који је тада био на специјализацији код проф. Шкерља у Љубљани. Прва радна годишња скупштина одржана је следеће године у Љубљани, на којој су поднесена стручна саопштења, међу којима и реферат П. Влаховића: „Етничка антропологија и њен развој у Југославији”. Др Влаховић је тада иницирао и организовао да се уз помоћ Савезног извршног вијећа (Савезне владе) покрену издања Друштва и започну антрополошка проучавања у Југославији. Од оснивања Друштво се територијално шири и бројчано нараста, иако је проф. др Божо Шкерљ, покретач и његов оснивач, убрзо умро (1961), па су његови блиски сарадници, међу којима је свакако др Петар Влаховић, наставили Шкерљове идеје о развоју Друштва и ширењу антрополошке науке у Југославији. У прве двије деценије рада Друштва на његовом челу, као предсједници, били су, последице Б. Шкерља, Т. Швог, З. Долинар, Х. Мавер, потом Петар Влаховић непрекидно све до данас. Под предсједништвом проф. Влаховића Друштво је битно омасовљено и из њега су се развила републичка и покрајинска друштва.

Антрополошко друштво Југославије са дугогодишњим председником проф. П. Влаховићем, није било само сталешка стручна организација, него много више од тога: покретач оснивања републичких и покрајинских друштава; организатор научних скупова, широм ондашње Југославије; помагач организовања центра за антрополошка истраживања (института, завода, лабораторија); организовања наставе из антропологије у више средина; усавршавање кадрова; ширење међународне сарадње; извођење заједничких општејугословенских научноистраживачких пројеката, издавач периодичних и посебних издања АДЈ...

Петар Влаховић, као председник Друштва, деценијама његује и развија праксу одржавања стручних годишњих конференција (Конгрес АДЈ) у разним срединама. Почело се, под председништвом др Шкерља, са првим састанком у Љубљани (1960), па наставило у Загребу (1961), Новом Саду (1962), Сарајеву (1963), Београду (1964), на Сочи (1965), Задру (1966), Фрушкој Гори (1968), Сарајеву (1970), Ваљеву (1971), Скопљу (1972), Титограду (1973) и тако наставило деценијама да шири истраживања по свим републикама и покрајинама бивше СРЈ, а потом и садашње Југославије. АДЈ било је, до распада Југославије, угледни колективни члан Антрополошког друштва Европе и суорганизатор, са Антрополошким друштвом Хрватске и њеним Институтом за антропологију на челу са проф. П. Руданом, Свјетског етнолошког и антрополошког конгреса (Загреб, 1988).

2

Издавачка дјелатност АДЈ рано је започета и битно поставила развој Друштва и побољшала научноистраживачки рад, почевши од прве Годишње скупштине Друштва (Љубљана, 1960), када је иницирано покретање Гласника, који је осмислила Комисија за припрему и финансирање публикације, у којој је важну улогу имао и одиграо П. Влаховић.

Први број Гласника АДЈ појавио се 1964. године под уредништвом др П. Влаховића, одговорног уредника и др Живојина Гавриловића, главног уредника. Гласник АДЈ, као мало који стручни и научни часопис, редовно деценијама излази у континуитету под уредништвом проф. Влаховића, што је прави издавачки подвиг, особито када се знају материјалне и друге тешкоће кроз који је југословенско друштво, па и антрополошко, пролазило и пролази. Огромна је заслуга професора Влаховића што је до сада уредио и издао 36 годишњака, а у припреми је 37. за другу годину трећег миленијума, с жељом и увјерењем да ће наставити уређивање сљедећег броја за наредне године, што је, неспорно, допринос развоју науке и богат прилог издавачкој дјелатности, риједак у нашој средини и нашем окружењу.

Напоредо са уређивањем Гласника АДЈ, проф. П. Влаховић покреће и уређује још једну стручну публикацију „Посебна издања АДЈ”, која повремено, према потреби, излази од 1963. године, а обрађује и разматра

различите стручне и научне проблеме: „Антрополошка библиографија о Југославији”, (издања 1963), а затим питања, као што су: Расизам, расе и расне предрасуде – поводом годишњице Резолуције УНЕСЦО-а; Зборник радова у спомен др А. Погачника; Погледи у антропологију – Петар Влаховић; Антрополошка библиографија од М. Малешевића; Биографије и библиографије неких чланова АДЈ; Прилози из историје антропологије и др. Издања која су од огромне користи првенствено за бројно чланство Друштва, које чине чланови различитих професија и занимања (антрополози – свих њених области, медицинари, стоматолози, педагози, социолози, психолози, спортисти...).

Полазећи од значаја научне информације, П. Влаховић, као професор етнологије и антропологије, са вишедеценијским искуством у уређивању публикација, покреће, крајем осамдесетих година прошлог вијека, часопис: *Етнoантропoлoшкe прoблeмe*, кога издаје Одјељење за етнологију Филозофског факултета у Београду. То је прва едиција Одјељења за етнологију Факултета, настала у вријеме обиљежавања 150-годишњице организовања високог школства у Београду. Прва свеска овог новог гласила излази 1987. године, под уредништвом проф. Влаховића, а он ће, заједно са Редакционим одбором, окупити бројне сараднике, познате етнологе и антропологе из земље и иностранства, који ће у овом гласилу обрадити и публиковати различита питања и проблеме из етнологије и антропологије.

3.

Седамдесетих година прошлог вијека проф. Влаховић на Одјељењу за етнологију Филозофског факултета уводи антропологију као посебан предмет, која ће, убрзо, подстаћи преименовање Одјељења за етнологију у Одјељење за етнологију и антропологију. Професору Влаховићу припада заслуга што се на Одјељењу за археологију уводи и изводи антропологија као посебна научна дисциплина.

Увођењем предмета антропологије на Филозофском факултету у Београду, подстакао је оснивање и развој наставе на развијенијим универзитетима бивше Југославије и развоја научноистраживачког рада из ове интердисциплинарне науке, било у оквиру самосталних научних институција, било као јединица у научноистраживачким организацијама или на високошколским установама. Мимо Љубљане, до оснивања антропологије на Београдском универзитету од стране проф. Влаховића, антропологија се није предавала нити изучавала или је, у најбољем случају, била сведена на помоћни предмет. Нарочито је биоантропологија тешко продирала на природно-математичке факултете, на неке, чак ни оне старе и познате, није ни до данас уведена.

Развоју антрополошке науке у Југославији, па и у Србији, битно ће допринијети оснивање Интернационалног биолошког програма (ИВР, 1964-1974) и Међународног програма „Човјек и биосфера” (МАНВ).

Ови међународни програми имали су огромну улогу у унификацији антрополошких инструмената, општих и посебних метода у антропологији као интердисциплинарној науци.

Интернационални биолошки програм обухватио је регионална фундаментална истраживања, која су показала да је нужно интердисциплинарно изучавати прилагођавање људских популација у конкретним еколошким условима, имајући у виду њихове: морфолошке, функционалне, генетичке карактеристике и начин повезивања са спољашњом средином и њеним утицајем на човјека, и то у условима природне средине која није подвргнута битном утицају човјека.

Међународни биолошки програм „Човјек и биосфера”, организовао је UNESCO, још док је ИВР трајао, с основним задатком да се изуче основне: антропогенетичке, социјалне, демографске измјене у људским популацијама у условима достигнутог научнотехничког прогреса.

Од реализације ИВР и МАВ-а у Југославији се углавном примјењују стандардни инструменти и прихваћене методологије, чему је загребачка антрополошка школа дала огроман допринос. У Институту за антропологију у Загребу, под руководством проф. Павао Рудана, организована је едисија „Антрополошка библиотека”, у оквиру које је објављена серија практикума биолошке антропологије, за поједине области антропологије и то у континуитету преко двадесет година, почев од Антропометрије (1973), као основне библиотеке.

Љубљанска, београдска и загребачка школа, уз подстицај ИВР и МАВ-а, допринијеле су развоју антропологије као наставне дисциплине и развоју антрополошке науке у другим републикама и покрајинама: на Сарајевском универзитету на Одсеку за биологију уведен је посебан предмет из Антропологије (Љ. Берберовић, Р. Хаџиселимовић), у Новом Саду основан је Институт за антропологију у оквиру ПМФ на којем се изводи настава из антропологије (на Медицинском и Природно-математичком факултету, проф. Ж. Гавриловић и проф. В. Божић-Крстић); у Скопљу се антропологија предаје на МПФ, а на Медицинском факултету основан је Институт за физиологију и антропологију (Ђ. Ђорђевић, Т. Трајачанец); у Титограду, сада Подгорици, основана је прво Лабораторија при Институту за биолошка и медицинска истраживања, која ће са формирањем Одсека за биологију ПМФ, наставити рад и организовати наставу из предмета антропологије. Др Петар Влаховић, као предсједник АДЈ и искусни наставник, свим новооснованим наставним јединицама и истраживачким организацијама пружио је и пружа свесрдну помоћ и у настави и на научноистраживачком и организационом плану.

Организовањем научних скупова (конгреса) по принципу ротације, сваке године у новој средини, снажно су подстицане новоосноване и млађе наставне јединице и научне организације и афирмисана достигнућа и рад раније основаних антрополошких организација и то не само у тој средини,

земљи, већ и на међународном плану. Годишње конференције (конгреси) АДЈ увијек су одржаване са међународним учешћем, познатих и одабраних истраживача. Они су сопственим саопштењима и истраживањима подстицали стваралаштво, али и ширили достигнућа и резултате југословенских научника у својим и другим срединама.

4

Деценијама проф. П. Влаховић бриљантно популарише антрополошку науку и то не само у стручним и научним публикацијама, већ и у средствима масовног информисања: дневним листовима, периодичним публикацијама, електронским медијима, увијек ослоњену на струку и науку, било да то ради у домаћој или иностраној публицистици.

На сваком годишњем скупу (конгресу) антрополога Југославије, који се редовно одржавају у континуитету и у различитим срединама, проф. Влаховић је зналачки, најчешће као уводничар (пленарно предавање), говорио о историјату развоја антрополошке мисли у тој средини и основним досадашњим истраживањима и то локалној и широј јавности популарно и мобилизаторски саопштавао, путем средстава информисања и објављивања у Годишњаку АДЈ.

Аутор је запажених увода, предговора или поговора у публикацијама од међународног нивоа и угледа, чинећи их приступачним стручној јавности и широком кругу читалаца. То су праве студије, популарно написане, а неопходне за њихово потпуно схватање и разумијевање. Довољно се присјетити његових прилога у екуменским књигама, какве су: „Народи и етничке заједнице свијета”, Београд, 1984. или „Атлас човјечанства”, Љубљана, 1986.

Писао је о: „Антрополошким карактеристикама старосједелаца Аустрије” (Београд, 1982); „Етничком плурализму балканских народа и етнос у светлу антропологије”, Београд, 1986; „Допринос Индијанаца Америке општој култури човјечанства у предколумбовском времену” (Београд, 1998).

Подстицајну улогу у стручној и научној антрополошкој литератури имали су приручници и посебна издања П. Влаховића, као она: „У вртлогу живота – прилози историјској и етничкој антропологији” (Пријепоље 1978); „Погледи у антропологији”, Београд, 1979); „Писци наше етнологије и антропологије” (Београд, 1987); „Човјек у времену и простору, Антропологија”, (Београд, 1996). Овим издањима подстицана су нова истраживања, али и употпуњавања доста скромна сазнања из појединих области антрополошке науке.

Влаховић је писац енциклопедијских јединица из етнологије и антропологије у домаћим и водећим свјетским енциклопедијама („Нова енциклопедија”, Београд, 1977).

5

Научноистраживачки рад у нашој антропологији претежно се обављао индивидуално, ређе групно, а најмање тимски и интердисциплинарно, без примјене јединствене методологије. Истраживања су дуго била дескриптивна, позитивистичка и ослоњена на историцизам. Са развојем Антрополошког друштва, његовим ширењем по свим републикама и покрајинама и све квалитетнијим годишњим скуповима (конгресима), све се више подстиче тимски рад, уједначује методика рада и шире истраживања, што се наравно, одражава на квалитет и обухватност научног рада, посебно у физичкој антропологији. Томе је снажан подстицај дао Интернационални биолошки програм и УНЕСЦО програм „Човјек и биосфера”, као и Гласник АДЈ.

На XXV конгресу АДЈ (одржаном на Цетињу 1984), прихваћено је, од представника антрополошких друштава свих република и покрајина, да се, преко Црне Горе (ЦАНУ), покрене пројекат: „Антрополошке карактеристике дјецe и омладине Југославије”, као општејугословенски (савезни) и да се финансира од тадашњег Савеза републичких и покрајинских самоуправних интересних заједница за научне дјелатности СФР Југославије (СЗНЈ). Пројекат је припремљен, прихваћен и финансиран до распада Југославије. Предсједник Научног вијећа Пројекта био је академик П. Влаховић, а истраживачи факултети или научне организације из свих република и покрајина. Антрополошко друштво Југославије, његово Научно-наставно вијеће, издало је „Антрополошки практикум” за извођење овог пројекта ради: уједначавања динамике и методологије истраживања и обраде добијених података.

Пројекат који је први пут међу свим народима бивше Југославије организовало и изводило Антрополошко друштво Југославије, био је под предсједништвом проф. П. Влаховића. Нажалост, пројекат је тек био започео да се реализује, али због распада земље, распао се тако значајан и толико нужан истраживачки и научни подухват, од апликативног и фундаменталног значаја за више наука (педагогију, психологију, генетику, педијатрију, судску и спортску медицину, фискултуру и спорт и др.).

6

Стваралац и научник, П. Влаховић, остао је досљедан етнолошкој науци – од првог свог рада, иако се, такође, деценијама успјешно бави и антропологијом, претежно антропогенезом и етоногенезом, човјека и људских заједница, повезујући етнологију и антропологију, ради потпунијег свеобухватнијег изучавања појединих популација, народа, већих или мањих етничких група и изолата. О томе најбоље говори његова згуснута, богата, разноврсна и разнородна библиографија, започета прије педесет и више година.

Влаховић се и у настави и науци бавио настанком човјека, његовом еволуцијом, развојем током геолошких епоха: архантропи, палеоантропи, неантропи; затим проблемима сапиентизације и све то повезивао са значајнијим културама, слиједећи свог учитеља Б. Шкерља и његов став: „да нема културе без човјека нити човјека без културе”. Напомињући да култура обухвата читаву човјекову дјелатност, и да се наслеђује из генерације у генерацију по сопственим, а не по биолошким законитостима.

Родослову човјека у антрополошкој науци проф. Влаховић придаје важно мјесто, упркос чињеници да у том многа питања и даље остају отворена. Он ће неандуталца (*H. s. neanderthalensis*) сврстати у исту врсту разумног или правог човјека (*Homo sapiens sapiens*), као једног од раних облика савременог човјека.

О расама и њиховим варијететима проф. Влаховић ће експлицитно рећи: „да раса није ни друштвена, ни историјска, ни политичка, већ искључиво биолошка категорија. Расне разлике су увијек наслеђене”. Посебно су важне у нашој науци његове констатације: „да расне разлике увијек имају групни а не индивидуални значај и до изражаја долазе само када се међусобно упоређују колективи, а не индивидуе (јединке)”. (Сви цитати у овом дијелу су из Влаховићеве књиге: „Човјек у времену и простору”, Антропологија, Београд, 1966).

Овако прецизни ставови и констатације проф. Влаховића утолико су значајније што се дуго у југословенској антрополошкој науци задржала пракса дескрипције и дескриптивног описа скелетних популација и рецентног становништва, издвајајући поједине индивидуе или мање групе у поједине расе или расне типове, на основу субјективних оцјена, најчешће примјеном морфолошких и визуелних особина. Влаховић, као већина савремених антрополога, прихвата подјелу на главне основне расе и њихове ареале. Потенцирајући да се границе раса и њихова подјела по језицима, народима и нацијама уопште не поклапају и међусобно не повезују. Наглашавајући да антрополошка наука, није открила никакве душевне (психичке) разлике међу људским расама и потенцира да је Декларација UNESCO-а о расним питањима (1964) казала да нема примитивних, бољих или горих раса и да се људске расе јављају као разноврсност једне врсте. Цјелокупна људска популација припада једној истој врсти и та иста раса захвата више народа или група и један народ или група може бити састављена од више раса или варијетета. Раса у антропологији није исто што и у зоологији и ботаници. Подјела човјечанства на расе – пише Влаховић је: „нужни критеријум у историјском развоју науке”. Овај појам остаје као таксономско обележје које уступа мјесто појму варијабилитет. Полази се од чињенице да је читаво човјечанство обједињено у јединствену врсту *Homo sapiens*, „коју сачињавају основе биолошке заједнице које антрополози називају популацијама”.

По Влаховићу „популација је структурна микроћелија расног процеса. Она је истовремено језгро и етногенетског развоја који се одвија под деј-

ством и биолошке и друштвене човекове природе... Популације су промјенљиве категорије. Ниједна биолошка нити етничка заједница не представљају јединствену сродничку целину”.

Расе и расизам честе су теме у Влаховићевим интересовањима. Он пише о: настанку појединих раса, њиховој прадомовини, путевима и правцима расељавања, међусобној повезаности и удаљености, природној и друштвеној изолацији, мијешању раса и стварању прелазних облика. Детаљно описује важније карактеристике основних раса: европеидне (бијела), негроидно-аустралоидне (црна), монголоидне (жуте) расе, и њихове поједине гране.

Бавећи се расизмом он наглашава да тај појам више спада у домен друштвених него природних наука, те да су његови коријени знатно дубљи, дубљи од злоупотреба расизма у Другом свјетском рату, и „по свој прилици стари колико и људско друштво”. Расизам је, по Влаховићу, настао у робовласничком друштву, иако, како он наглашава „у то вријеме термин раса није постојао у значењу у коме га данас познајемо”, јер су властодршци и робови тада сматрани за „двје различите расе људи”.

Основна смисао расизма полази од гледишта да се човјечанство дијели на „ниже” и „више” расе, додајући да су одлике „нижих” и „виших” раса насљедне, па да на њих не могу утицати спољашњи услови живота. Од „ниже” расе никада не може постати „виша”, па и да се социјалне прилике промијене и постану повољне. Многобројне теорије, из разноразних разлога, кроз дугу историју људског развоја, правдали су расизам, фалсификујући науку. Расизам и данас постоји као забрињавајућа друштвена пракса и појава, неовисно од потврђеног антрополошког сазнања да сви људи припадају истој врсти *Homo sapiens* и потичу од заједничког поретка, што је егзактно доказано и потврђено низом савремених природних наука (генетика, антропогенетика, молекуларна биологија). Како Влаховић закључује: „У основи је човјек, у времену и простору, као део живе природе и друштвено-културног развитака”.

Проф. Влаховић се у више радова огледао у теорији о насељавању Словена у јужнословенске земље, о којима се вјекovima „жустро” расправља, па и данас, због „недостатка прворазредног изворног материјала”. Зато Влаховић с правом наглашава да су све „теорије о досељавању Јужних Словена, мање–више, хипотетичне”, дајући прилог новим теоријама о њиховом досељавању, допуњујући историјске изворе археолошким, лингвистичким, антрополошким и етиолошким. Истичући „да су Словени Балканско полуострво населили из два главна правца. Једна струја је ишла из доњодунавског правца, источним областима Балканског полуострва према југу, а друга је, независно од ове, запосела пределе Источних Алпа и дуж Јадранског приморја продрла на југоисток. Разуме се, оба ова вала пуштала су своје краке према унутрашњости Балканског полуострва, који су се сучељавали и међусобно прожимали...” Ову хипотезу у извјесној мјери потврђују „антрополошка проучавања баш међу Јужним Словенима”. Нагла-

шавајући да се „на жалост, резултати тих истраживања у савременој етнологији веома мало користе (бар код нас)”. А постојеће „биотиполошке разлике које се запажају на рецентном становништву, резултат су биотиполошких и друштвено-историјских чинилаца у новој средини” (П. Влаховић: „Нове теорије о насељавању Словена по данашњим југословенским земљама и њихова антрополошка потврда. Зеница, 1970, стр. 82-83).

Долазак Словена на Балканско полуострво и Јужнословенске земље измијенио је етничку структуру становништва, о чему је Влаховић доста писао у родовима о: антрополошким, етногенетичким и етнопсихолошким подацима развоја народа Југославије; Спајању и међусобном прожимању различитих етничких заједница Старе Рашке; Етнички процеси у Македонији; Биотиполошке карактеристике становништва Старе Црне Горе; Етно-антрополошке одлике Рома у Југославији; Етно-антрополошке одлике Војводине; Ендогамне групе на територији Југославије; Кучи и зачеци њиховог расељавања и др.

Ријетки су у нас научници који се баве протубалканским физичко-антрополошким особинама савременог становништва Југославије као што је П. Влаховић. Новија археолошка и палеонтрополошка открића скелетног материјала из мезолитског и ранонеолитског становништва из Дунавског базена показују одређену аналогију са динарским комплексом и указују на континуитет са мезолитским и ранонеолитским становништвом (Алексеев, Влаховић, Ивановић, 1985).

*

Др Петар Влаховић ријечју, пером, радом и дјелом преко педесет година пише и ствара историју антрополошке науке у Југославији, свјестан да највише што дугујемо историји ове, као и сваке друге праве науке, јесте: њено поновно писање – на основу нових достигнућа у науци.

Захвални за све што је учинио за развој и напредак антрополошке науке, и не само ње – желимо академику Петру Влаховићу добро здравље и даље резултате у стваралаштву.

